

bé en francès provincial des de l'Edat Mitjana, però l'italià *bastione* es degué derivar de la forma del dialecte de Gènova, el qual perdia normalment la -r- entre vocals.

BASTÓ, mot comú a totes les llengües romàniques (llevat del romanès), que certament ve ja del llatí vulgar (pertot en la forma bàsica BASTONE, amb variants antigues però molt rares, BASTUM, -BASTA), d'origen desconegut, si bé probablement pre-romà; és versemblant que estigui relacionat amb el llatí popular BATTUERE (veg. BÀTRE), que encara que romanitzat sembla ser d'origen cèltic. □ 1.ª doc.: doc. de 1062.

On se'ns parla, en baix llatí de Catalunya, de «ipsam batallam apud [‘amb’] scutum et bastons» (BABL VI, 384); el cast. *bastón* es registra per primera vegada en un text de 1074, doc. de caràcter semblant; Bast-Bass. (245) hi afegeixen altres tres docs. en baix llatí de Cat., amb el mateix context, dels anys 1060-1070.

En les *Vides de Sants Ross*. «e-l ferien ab bastons», trad. «fustibus», 170v1; en català el tenim també en un doc. dels Templers, de 1201, i sovint en Ramon Llull, en *Els Costums de Tortosa*, i en els textos més diversos dels Ss. xiv-xv (DAG., Alcm). Pere el Gran l'usà parlant de les Quatre Barres heràldiques en el seu èpic sirventès de 1285 exhortant els seus a repel·lir l'agressió dels francesos («bocelh de bretó», la cornamusa cèltica): «per bocelh de bretó / no laisserai lo senyal del bastó» (cf. Jeanroy en *Homen. a Mz. Pidal*). En totes les llengües romàniques és mot general des dels orígens, port. *bastão*, cast. i oc. *baston*, francès *bâton*, it. *bastone*, etc.

Encara que l'aplicació més freqüent apunta a l'ús com a eina de pegar o combatre (així 1060-70, 1201), no és menys normal que s'apliqui al fust usat com a suport (Llull, molts de medievals en DAG., etc.) o com a insígnia d'autoritat, o comandament o noblesa (1296 i DAG.), idees al capdavant inseparables, d'on arriba a pendre el sentit de 'símbol d'eminència o cabdalia': «la ciutat de Barchinona, cap e bastó de les altres ciutats e viles del dit Principat», escrivien els regidors de Perpinyà a mitjan S. xv (Calmette, RLR LII, 13). En el joc de cartes, on deu simbolitzar la força material del poble no militar, es digué també *bastons* un dels quatre colls: «joch de naÿps / de nit jugàvem / --- trinca de sotes / si ans jugava, / copes lançava; / puys no-m valia / bastons servia», J. Roig, *Spill*, v. 3020, cosa que també es digué *bastones* en castellà per aquell temps o no gaire més tard [1544], i després allí se n'extragué una derivació regressiva *bastos* [1554] que ha passat més modernament des d'allí al català.

Fora d'això poca varietat de significats i de formes presenta el mot en totes les llengües romàniques; igual el repertori semàntic en les sis llengües que el sentit dels derivats en totes elles mostren que pertot el sentit bàsic és el de 'pal per pegar o batre's'. Com reconeix M-Lübke (*W. u. S.*, 1909, I, 38), a qui es

deu una de les rares notes que han dedicat els lingüistes (i especialment els romanistes) a un escorcoll dels orígens del nostre mot, no limitat als fets més superficials, aquesta unanimitat no és gaire favorable a les connexions que ell apunta amb BAST 'arreu de cavalleria', i amb la família de βασιτάω i BASTAR. Com veu ell, per aquest costat hauríem d'esperar que la idea bàsica fos la d'apuntalar' i no pas la de 'batre'. De tota manera, això ens deixa escèptics davant la idea de relacionar-ho amb aquests mots i sobretot amb BASTAR.

També és especialment notable que pertot en romànic aparegui en la forma derivada en -ONE. Més que més, quan els vagues punts de suport que trobem en la documentació llatina manquen precisament d'aquesta terminació. En forma enterament isolada, en l'historiador romà del S. iv Lampridi, apareix un sol cop *bastum* per a 'bastó, bàcul'; hi ha un *burdu-basta* en Petroni, que ell mateix presenta un problema de definició, car es dubta entre el sentit de 'gladiador ferit o esguerrat' i el de 'traginer, mosso groller de mules' o 'rebrot bordissenc' (Schuchardt, ZRPb. xxxiii, 345; cf. M-Lübke, l. c., i els diccionaris de Walde-H. i Wartburg); sembla haver-hi també afinitat amb el llatí tardà *basterna* 'espècie de civera closa i duta amb vares', i d'altra banda trobem alguna rara variant *basta* en romànic, que ens recorda el mot de Petroni.¹

Un fet més important sembla que hagi de ser l'aparició esporàdica en castellà de *bastón* en el sentit de 'tany o rebrot d'arbre', en dos textos de primers del S. xvii (Covarrubias, Huerta), car això ens duu a relligar-hi el cast. ant. *bástago* d'igual sentit (escrit i pron. amb *b-* i no *v-* fins al S. xvii, avui amb ortografia *vástago*); des de 'rebrot d'arbre' el mot ha passat a significar 'membre jove d'una família' i amb aquest sentit ja el trobem c. 1280 en la *Gral. Estoria* (Mz. Pidal, 216a33, NRFH vii, 53) i d'ací prové la família dels *Aben-Baštagajr*, de nom mossàrab, a Lorca des de princ. S. xii,² veg. per a tot això l'article VASTAGO del DCEC. Hi ha, doncs, ací alguna reserva a fer, a la idea que el nostre BASTONE sigui necessàriament un objecte per pegar. I tanmateix aquesta idea resta bàsica.

En definitiva, igual l'àrea geogràfica que el conjunt dels fets romànics i llatins condueixen a dues conclusions almenys força probables: a) que el mot ha de ser pre-romà i no pas llatí o greco-latí; b) que deu estar emparentat amb la família de BATTUERE, romànic BATTERE, probablement en qualitat de nom d'instrument usat per batre o BATTUERE; la primera, en tot cas, sembla quasi segura, car ¿d'on podria venir altrament un mot sense antecedents itàlics, i comú a totes les llengües d'Occident, si no és del cèltic o d'un altre llenguatge pre-romà estretament relacionat amb aquest? Ara bé, últimament sembla imposar-se la idea que BATTUERE és un manlleu cèltic del llenguatge dels gladiadors al llatí vulgar, i així una idea apuntala l'altra; això no exclou, és clar, que s'hagi pogut estendre a 'tija o esqueix que rebrota d'una